

СЦЕНІЧНЕ МИСТЕЦТВО

УДК 7.07-05

Цитування:

Хлисту́н О. С. Мистецькі виміри видовищної діяльності Семюела Франкліна Коді. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 39. С. 231-234.

Khlystun O. (2021). The artistic dimensions of Samuel Franklin Cody's show activity. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 39, 231-234 [in Ukrainian].

Хлисту́н Олена Сергіївна,
доктор культурології, доцент,
завідувачка кафедри фешн і шоу-бізнесу
Київського національного університету
культури і мистецтва
<https://orcid.org/0000-0002-1764-6559>
ith_joy@ukr.net

МИСТЕЦЬКІ ВИМІРИ ВИДОВИЩНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СЕМЮЕЛА ФРАНКЛІНА КОДІ

Мета статті – проаналізувати основні віхи життя, етапи культурно-мистецької діяльності та розкрити особливості особистості Семюела Франкліна Коді – представника шоу-бізнесу та професійного мистецтва, шоумена кінця XIX – початку XX століття. **Методологія дослідження.** Використано низку методів науково пошуку. Оптимальним для розкриття основних етапів життя шоумена став біографічний метод. Також дослідження ґрунтується на методологічному інструментарії, інтегрованому з культурології, історії, мистецтвознавства. Використовуються загальнонаукові методи - аналізу, синтезу, та принципи наукового аналізу – достовірності, неупередженості та под. **Наукова новизна.** Вперше в українській науці, зокрема мистецтвознавстві, здійснено спробу аналізу життя, мистецької діяльності і значення шоумена Семюела Франкліна Коді. **Висновки.** Семюел Френсіс Коді – найвідоміший шоумен, творець шоу «Дикий захід» і автор великих повітряних зміїв Cody War-Kites, які могли піднімати людей. У С.-Ф. Коді, без сумніву, був вроджений талант шоумена, який підкріплювався і певними рисами характеру – сміливістю, відкритістю новому, неупередженістю, активністю, великодушністю, авантюризмом і под. Найпершу роль відіграє, яскравість іміджу, різнобічність талантів, бажання творити, розважати публіку і перебувати в центрі її уваги. Без перебільшення, як першопрохідця у популярному на сьогодні шоу-бізнесі С.-Ф. Коді можна вважати найталановитішою людиною свого часу, яка бачила далеко вперед та відіграла знакову роль у становленні світового шоу-бізнесу, професії шоумена та всієї соціокультурної реальності.

Ключові слова: шоу-бізнес, шоу «Дикий захід», шоумен, Семюел Франклін Коді, мистецтво.

Khlystun Olena, Doctor of Culturology, Associate Professor, Head of Fashion and Show Business Department, Kyiv National University of Culture and Arts

The artistic dimensions of Samuel Franklin Cody's show activity

The purpose of the article is to analyze the main milestones of life, stages of cultural and artistic activities and reveal the personality of Samuel Franklin Cody - a representative of show business and professional art showman of the late nineteenth - early twentieth century. **Methodology.** A number of scientific search methods have been used. The biographical method became optimal for revealing the main stages of the showman's life. The study is also based on methodological tools integrated with culturology, history, art history. General scientific methods are used - analysis, synthesis, and principles of scientific analysis - reliability, impartiality, etc. **Scientific novelty.** For the first time in Ukrainian science, in particular art history, an attempt was made to analyze the life, artistic activity, and significance of showman Samuel Franklin Cody. **Conclusions.** Samuel Francis Cody is the most famous showman, creator of the show "Wild West" and author of large kites Cody War-Kites, which could lift people. In S.-F. Cody, no doubt, was an innate talent of the showman, which was supported by certain traits - courage, openness to the new, impartiality, activity, generosity, adventurism, etc. The first role is played by the brightness of the image, the diversity of talents, the desire to create, entertain the audience, and be in the center of its attention. Without exaggeration, as a pioneer in today's popular show business S.-F. Cody can be considered the most talented person of his time, who saw far ahead and played a significant role in the formation of world show business, the profession of the showman, and the whole socio-cultural reality.

Key words: show business, show "Wild West", showman, Samuel Franklin Cody, art.

Актуальність теми дослідження. Професія шоумена виникла не так давно, але особистості, які відповідають сучасним уявленням про набір професійних навичок, умінь та рис характеру шоумена, з'являлися в історії ще задовго до появи класичної естради, цирку, режисерства та продюсерства. Перші шоумени втілювали в собі найкращі риси тих представників сучасного шоу-бізнесу, які відповідають за весь спектр діяльності учасників і організаторів сьгоднішніх видовищ. Тому творчий спадок відомих шоуменів дає можливість розуміння основних етапів у становленні сучасного шоу-бізнесу, а також для розуміння основних людських якостей та професійних умінь, які висуваються до шоумена.

Аналіз досліджень і публікацій. Віхи життя та основні творчі здобутки С.-Ф. Коді досліджуються в західній літературі, зокрема у публікаціях: Ф. Джарретт («Коді і його літаки: Семюел Франклін Коді: його життя і часи») [3], П. Грин («Техасець у Девоні: Ілюстроване святкування піонера С.-Ф. Коді») [2], Дж. Брумфілд («Піонер повітря: життя і час полковника С.-Ф. Коді») [1], Н. МакКлюр («Семюел Франклін Коді и Вільям Ф. Коді») [7]. Крім того, життю і діяльності С.-Ф. Коді присвячено окремі книги: Д. Кунц («Пара стрелків: Історія Дикого Заходу» С.-Ф. Коді та Мод Лі) [5], Г. Дженкінс («Полковник Коді та літаючий собор») [4], С. Г. А. Лі («Літаючий собор») [6].

Найбільш повну біографію та історію шоу-талентів С.-Ф.Коді можна відшукати на сайті Д. Робертса («Семюел Франклін Коді») [8], на біографічні висновки якого ми спиратимемося і в нашому дослідженні.

Українських публікацій, присвячених життю та творчості Семюела Франкліна Коді, зокрема мистецтвознавчих, не існує, що спонукає нас до необхідності дослідження його мистецького доробку та діяльності як шоумена кінця XIX – початку XXI століття.

Мета статті – проаналізувати основні віхи життя, етапи культурно-мистецької діяльності та розкрити особливості особистості Семюела Франкліна Коді – представника шоу-бізнесу та професійного мистецтва шоумена кінця XIX – початку XX століття.

Виклад матеріалу. Сьогодні шоу-бізнес суттєво впливає майже на всі аспекти життя сучасної людини, насамперед визначаючи її смаки, естетичні орієнтири та устремління. Тому ігнорувати його вплив на публіку, її критерії і запити практично неможливо. У

такому разі постать шоумена як найбільш публічного представника сучасного шоу-бізнесу, заслуговує на особливу увагу. Часто можна почути закиди, що серед сучасних шоуменів багато самоучок, дилетантів та й просто вискочок, які випадково потрапили на сучасну сцену чи екрани кіно та телебачення. Проте не варто забувати, що найбільшу роль у становленні професійних якостей шоумена відіграють його особисті людські якості – яскравість іміджу, різнобічність талантів, відкритість, неупередженість, активність і под. На користь останніх тверджень спрацьовує історія життя відомих шоуменів, які не лише не здобували спеціальної освіти, а й творили в умовах надшвидких соціокультурних і мистецьких трансформацій, становлення нового комунікативного середовища, вправно віддзеркалюючи потреби і запити громадськості.

Семюел Франклін Коді народився в 1867 р. в американському місті Девенпорт у штаті Айова. Справжнє прізвище Коді – Каудері, Лише згодом він взяв своєрідний театральний псевдонім, завдяки якому його часто плутали з Буффало Біллом, який також мав справжнє ім'я У. Ф. Коді.

Можливо, це було зроблено свідомо, адже чоловіки були дещо схожі між собою, а, зважаючи на популярність Білла, можна припустити, що таким чином Коді намагався швидше знайти роботу та здобути прихильність публіки.

З дитинства юнак захоплювався романтичним життям ковбоїв, вчився їздити верхи на конях, дресирувати коней, полювати на буйволів, стріляти і вправлятися з ласо. Ці навички стали основою його майбутніх шоу і закріпили за ним імідж «капітана Коді – короля ковбоїв» [9].

Навесні 1888 р. Коді приєднався до «Нового, великого повнометражного шоу» Адама Форпо «Дикий захід» як снайпер.

Згодом він одружується з Мод Марією Лі, яка стала його партнером у виступах. Разом вони подорожували Америкою. Особливе захоплення у глядачів викликав їх номер зі стрільбою револьвера по кульках, які подружжя по черзі затискали у роті. Також виконували і низку інших трюків з револьверами. В рекламі їхніх виступів навіть значилося: «Чемпіони світу зі стрільби з пістолета». Подружжя стає популярним, з'являються хвалебні публікації в пресі, але захоплення такими ризиковими трюками закріплює за Коді імідж дивака.

Також подружжя виступало на роликівих ковзанах. Особливо популярним було шоу «Бурлеск Дикого Заходу» на ковзанці «Олімпія».

Через смерть А. Форпо в 1890 р. і розпуску його шоу С.-Ф. Коді вирішив поїхати в Англію, щоб подивитися, чи отримають вони з Мод більше визнання у британської публіки як західні артисти, ніж в Америці. Популярність Буффало Білла і його вистави «Дикий Захід» виразно вказувала на те, що Англія була зачарована американським Заходом [7].

Подружжя виїхало до Європи і почало виступати в мюзик-холах, вперше в театрі на Сент-Хеленсі, далі в Глазго. Протягом наступних кількох років Коді та його дружина знайшли роботу в мюзик-холах. Особливо публіка любила трюки зі стріляниною з револьверу та мотузкою (ласо) на кшталт поведінки ковбоїв з Дикого Заходу. В свідостві про одруження Коді навіть була зазначена професія – «влучний стрілець, ковбой» [8]. Саме в свідостві у квітні 1889 р. вперше з'явилося і ім'я Семюел Франклін Коді.

Така тематика дикого Заходу користувалася на той час найбільшим попитом у англійської публіки, тому з нею Коді вирішив підкорити і театральну сцену.

У 1892 р. виступи пари перетворилися вже в справжні шоу компанії «S.F. Cody and Company», а потім в «S.F. Cody and Infant son and Company». Подружжя також змагалось верхи на конях з велосипедистами-чемпіонами того часу, зокрема у Парижі у 1893 р. з чемпіоном Франції з велоспорту Мейером з Дьєппа [7].

У 1896 р., виступаючи на Мальті, Коді стояв на спині двох коней, одночасно змагаючи на швидкість з велосипедистами та борючись з двома чоловіками.

У 1897 р. сім'я повернулася до Англії, все ще беручи участь в гонках з велосипедистами, в гонках на колісницях і розігруючи сцени з життя Дикого Заходу.

У 1898 С. Ф. зацікавився мелодрамами та написав і поставив шоу з п'ятьма актами «Самородок Клондайка», в якій розповідав про період золотої лихоманки на території Юкону та наче б то власну участь у ній. У спектаклі були задіяні екстравагантні декорації. Глядачі були в захваті від них, мало уваги звертаючи на сам сюжет. Для реклами п'єси Коді пішов на справжнє шахрайство – створив плакат за зразком одного з плакатів Вільяма Ф. Коді для шоу «Дикий Захід», замінивши фото Буффало

Білла своїм. Він навіть мав сміливість гастролювати у тих містах, у яких в цей час з'являвся сам Буффало Білл [7].

5 грудня вистава «Самородок Клондайка» стала справжньою сенсацією на території всієї країни. Коді грав лиходія. Далі послідували шоу «Невада», «Хай живе жінка на війні», «Лихо Джейн», але жодна з них не досягла такого успіху, як перша [8].

Утім, весь цей час Коді мав підвищений інтерес до запуску повітряних зміїв. Тому після успіху своїх шоу він вирішив витратити кошти і на своє повітряне хобі, фактично сумістивши фінансово корисне з приємним.

Тепер у Коді була фінансова безпека, необхідна для фінансування його постійно зростаючого інтересу до повітряних зміїв, і він поступово почав втілювати свою ідею на практиці. Раніше шоумен вже використовував змії і повітряні кулі для підняття предметів у якості мішеней у стрільбі.

Газети представляли таку історію про початок захоплення Коді повітряними зміями: «Одного разу, коли Коді був в місті Ланкашир зі своїм шоу «Дикий Захід», його син Леон вийшов на вулицю з повітряним змієм у формі папуги. Леон був одягнений в червону сорочку, ковбойські штани і сомбреро, і незабаром зібрався натовп, за ним гриміла молодь в сабо.

«Якщо хлопчик може зацікавити натовп маленьким повітряним змієм, чому чоловік не може зацікавити цілу націю?» – подумав Коді – так з'явилася ідея повітряних зміїв для підйому людей» [9].

Тепер Коді дедалі менше уваги почав приділяти виступам, залишаючи їх тільки на вечірній час. Удень він влаштовувалися виставки повітряних зміїв. Фактично два напрями його проєктів вимагали дедалі більше менеджерської вправності та висували підвищені вимоги до учасників його пересувного шоу. Вони повинні були бути різнобічними, оскільки повинні були не тільки грати, малювати і змінювати декорації, а й вирізати і шити матеріали для повітряних зміїв, а потім допомагати ними управляти. Виступаючи в Глазго, Коді сідав на даху театру і віддавав команди своїм помічникам на землі, які запускали повітряних зміїв.

Незвичний дизайн повітряних зміїв для підйому людей зробив його ще більш популярним.

Свого першого повітряного змія Коди запатентував в 1901 р. А у 1902-1909 рр. був головним інструктором повітряних зміїв на заводі з виробництва повітряних куль

британської армії в Фарнборо. 16 жовтня 1908 р. він здійснює перший політ на своєму першому літаку британської армії [9].

Семюел Френсіс Коді загинув в авіакатастрофі у 1913 р.

Висновки. Семюел Френсіс Коді – найвідоміший шоумен, творець шоу «Дикий захід» і автор великих повітряних зміїв Cody War-Kites, які могли піднімати людей. У С.-Ф. Коді, без сумніву, був вроджений талант шоумена, який підкріплювався і певними рисами характеру – сміливістю, відкритістю новому, неупередженістю, активністю, великодушністю, авантюризмом і под. Найпершу роль відіграє, яскравість іміджу, різнобічність талантів, бажання творити, розважати публіку і перебувати в центрі її уваги. Без перебільшення, як першопрохідця у популярному на сьогодні шоу-бізнесі С.-Ф. Коді можна вважати найталановитішою людиною свого часу, яка бачила далеко вперед та відіграла знакову роль у становленні світового шоу-бізнесу, професії шоумена та всієї соціокультурної реальності.

Творчий шлях, а також різнобічні таланти Семюела Френсіса Коді потребують більш ґрунтовного дослідження для більш ясної концептуалізації історії становлення світового шоу-бізнесу, а також професії шоумена.

References

1. Broomfield, GA. (1953). Pioneer of the Air, The Life and Times of Colonel SF Cody. Gale & Polden Ltd., Aldershot [in English].
2. Green, P. "A Texan in Devon: A Pictorial Celebration of Pioneer S F Cody". Air Enthusiast (79): (January–February 1999). 54. [in English].
3. Jarrett, P. "Cody and his Aeroplanes: Samuel Franklin Cody: His Life and Times". Air Enthusiast (82): (July–August 1999). 6–17. [in English].
4. Jenkins, G. (2000). Colonel Cody and the Flying Cathedral. St. Artin's Press Picador USA, August [in English].
5. Kuntz, J. (2010). A Pair of Shootists: The Wild West Story of S. F. Cody and Maud Lee. Norman. OK: University of Oklahoma Press [in English].
6. Lee, A. S.G. (1965). The Flying Cathedral; London: Methuen [in English].
7. McClure, N. Samuel Franklin Cody and William F. Cody. URL: <https://centerofthewest.org/2019/08/16/points-west-samuel-franklin-cody/>[in English].
8. Roberts, J. Samuel Franklin Cody. URL: <http://www.sfcody.org.uk/>[in English].
9. Samuel Franklin Cody (1867-1913). URL: <https://www.ctie.monash.edu/hargrave/cody.html>[in English].

*Стаття надійшла до редакції 20.01.2021
Отримано після доопрацювання 15.02.2021
Прийнято до друку 19.02.2021*